

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 379

Gospodarka turystyczna w regionie Przedsiębiorstwo. Samorząd. Współpraca

Redaktor naukowy
Andrzej Rapacz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Jadwiga Marcinek
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Marcin Orszulak
Łamanie: Beata Mazur
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-518-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Agata Niemczyk, Tomasz Zaclona: Funkcja turystyczna polskich makroregionów w aspekcie społeczno-ekonomicznym pierwszej dekady członkostwa w UE.....	13
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: Wpływ turystyki na rozwój lokalny	23
Barbara Mastalska-Cetera, Beata Warczewska: Możliwości rozwoju turystyki zrównoważonej na przykładzie dolnośląskich parków krajobrazowych.....	32
Anna Królikowska-Tomczak: Zrównoważony rozwój turystyki w Wielkopolsce na podstawie European Tourism Indicator System	45
Jarosław Uglis, Anna Jęczmyk: Agroturystyka jako faktor zrównoważonego rozwoju	57
Jadwiga Berbeka: Funkcja turystyczna gmin górskich a poziom życia mieszkańców w województwie małopolskim.....	67
Andrzej Hadzik, Jakub Ryśnik, Rajmund Tomik: Determinanty uczestnictwa w międzynarodowych widowiskach sportowych (w świetle wyników badań)	75
Zbigniew Miązek, Ewa Wszendybył-Skulska: Rozwój turystyki sportowej w Krakowie.....	87
Michał Roman: Demand for agritourism as a factor in the development of Suwałki region	95
Agnieszka Niezgoda, Danuta Żylak: Wyjazdy Polaków do Chorwacji w warunkach kryzysu gospodarczego.....	102
Jan Sikora, Agnieszka Wartecka-Ważyńska: Etyczne aspekty turystyki wiejskiej i zrównoważonego rozwoju w Polsce	112
Lidia Wandas: Wykorzystanie potencjału Kopalni Soli „Wieliczka” dla rozwoju nowej formy turystyki przyjazdowej do Polski – turystyki ślubnej ..	128
Krzysztof Cieślikowski: Miernik atrakcyjności spotkań konferencyjnych i wydarzeń biznesowych.....	137
Joanna Kizielewicz: Atrakcyjność regionu Wybrzeża Gdańskiego w świetle badań pasażerów morskich statków wycieczkowych.....	146
Jan Zawadka: Podróże motocyklowe jako niszowa forma turystyki kwalifikowanej oraz preferencje i zachowania ich uczestników	156

Barbara Marciszewska, Krzysztof Marciszewski: Postawy studentów specjalności turystycznych wobec sztuki ulicy a atrakcyjność miejsc pobytu turystycznego	165
Agata Balińska: Zamki jako źródło przewag konkurencyjności turystycznej województwa warmińsko-mazurskiego.....	176
Aleksandra Jackiewicz, Maciej Dębski: Lojalność konsumentów jako źródło przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa hotelarskiego	185
Piotr Gryzel: Konkurencyjność turystyczna gminy a poziom życia mieszkańców	201
Ewa Dziezic: Usługi kulturalne jako czynnik konkurencyjności oferty turystycznej miasta – konceptualizacja i możliwości mierzenia.....	210
Beata Meyer: Możliwości wykorzystania przestrzeni wodnej (i nadwodnej) w procesie konkurencji miast na rynku turystycznym, na przykładzie Szczecina	218
Anna Gardzińska: Koncepcja współpracy w procesie kreowania transgranicznego produktu turystycznego (na przykładzie województwa zachodniopomorskiego i Meklemburgii-Pomorza Przedniego).....	226
Marian Gúčik, Tomáš Gajdošík, Zuzana Lencséssová, Miroslava Medved'ová: Tourism clusters and their activities in Slovakia	237
Andrzej Rapacz, Daria E. Jaremen: Zaufanie jako kluczowy czynnik rozwoju inicjatyw klastrowych – case study Karkonosko-Izerskiego Klastra Turystycznego.....	247
Katarzyna Bieluszko: Media elektroniczne jako narzędzie promocji turystycznej miasta.....	259
Marek Hendel, Michał Żemła: Zmiana wizerunku województwa śląskiego pod wpływem rozwoju turystyki dziedzictwa przemysłowego.....	269
Mateusz Naramski, Krzysztof Herman, Adam R. Szromek: Analiza porównawcza wybranych sposobów prezentacji lokalnej oferty turystycznej – studium przypadku.....	278
Katarzyna Orfin: Działania promocyjne w kreowaniu wizerunku produktu turystycznego w świetle dokumentów strategicznych gmin województwa zachodniopomorskiego	288
Marta Sidorkiewicz: Promocja obiektów hotelarskich przy wykorzystaniu narzędzia <i>product placement</i>	299
Piotr Zawadzki: Masowe imprezy biegowe jako element promocji regionów turystycznych.....	311
Izabela Michalska-Dudek: Pomiar i zarządzanie lojalnością nabywców na rynku usług turystycznych z wykorzystaniem wskaźnika NPS oraz indeksu TRI*M.....	321
Andrzej Stasiak: Triada doświadczeń turystycznych i efekt „wow!” podstawą kreowania nowoczesnej oferty turystycznej	332
Adam R. Szromek: Zjawisko dysonansu i konsonansu poznawczego w zachowaniach konsumentów produktu turystycznego – wprowadzenie do zagadnienia.....	348

Adrianna Wolska: Trendy w konsumpcji turystycznej na przykładzie mieszkańców Majorki	356
Marlena Bednarska, Marcin Olszewski: Zasoby ludzkie w turystyce jako podmiot badań – aspekty metodyczne	366
Marcin Molenda: Motywowanie jako narzędzie zarządzania zasobami ludzkimi w przedsiębiorstwie turystycznym	375
Aleksandra Grobelna: Zachowania klientów a wyczerpanie emocjonalne pracowników branży hotelarskiej. Konsekwencje dla procesu obsługi	383
Zygmunt Kruczek: Sektorowa rama kwalifikacji w turystyce i jej znaczenie dla kształcenia i certyfikowania kadr turystycznych	396
Daria E. Jaremen, Elżbieta Nawrocka: Asymetria informacji na rynku usług hotelarskich	405
Maja Jedlińska: Ruch po macierzy Ansoffa jako droga rozwoju międzynarodowych systemów hotelowych	417
Aleksander Panasiuk: Problemy asymetrii informacji na rynku turystycznym w obszarze transakcyjnym	430
Renata Seweryn: Profil turysty pozyskującego informacje o destynacji z mediów społecznościowych (na przykładzie odwiedzających Kraków).....	439
Józef Sala: Kempingi – rola i tendencje rozwojowe na międzynarodowym i krajowym rynku turystycznym	448
Dawid Szutowski: The model approach towards measuring the impact of innovation on tourism enterprises' market value	460

Summaries

Agata Niemczyk, Tomasz Załona: Tourist function of Polish macro-regions in the socio-economic terms of the first decade of Polish membership in the EU	13
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: The impact of tourism on local development.....	23
Barbara Mastalska-Cetera, Beata Warczewska: The opportunities of the development of sustainable tourism on the example of the Lower Silesian landscape parks	32
Anna Królikowska-Tomczak: Sustainable tourism development in Greater Poland based on the European Tourism Indicators System (toolkit for Sustainable Destinations).....	45
Jarosław Uglis, Anna Jęczmyk: Agritourism as a sustainable development factor	57
Jadwiga Berbeka: Touristic function of mountain municipalities vs. standard of living of their residents in the Małopolska Voivodeship	67

Andrzej Hadzik, Jakub Ryśnik, Rajmund Tomik: Determinants of participation in the international sport events exemplified by the research.....	75
Zbigniew Miązek, Ewa Wszendybył-Skulska: Development of sports tourism in Cracow.....	87
Michał Roman: Popyt na usługi agroturystyczne jako czynnik rozwoju Suwalszczyzny.....	95
Agnieszka Niezgoda, Danuta Żylak: Poles' trips to Croatia in the period under the global economic crisis	102
Jan Sikora, Agnieszka Wartecka-Ważyńska: Ethical aspects of rural tourism and sustainable development in Poland.....	112
Lidia Wandas: Using the potential of “Wieliczka” Salt Mine for the development of a new form of incoming tourism to Poland – destination wedding planning.....	128
Krzysztof Cieślowski: Attractiveness index of conference meetings and business events.....	137
Joanna Kizielewicz: Attractiveness of the region of Gdańsk Coast in the light of research on cruise ship passengers	146
Jan Zawadka: Motorcycle travel as a niche form of adventure tourism and preferences and behavior of its participants	156
Barbara Marciszewska, Krzysztof Marciszewski: Tourism students' attitudes towards street arts vs. tourist attractiveness of a destination.....	165
Agata Balińska: Castles as a source of tourist competitiveness advantages of the Warmian-Masurian Voivodeship.....	176
Aleksandra Jackiewicz, Maciej Dębski: Consumer loyalty as a source of competitive advantage for the hotel enterprise	185
Piotr Gryszel: Tourism competitiveness of a municipality vs. its residents' living standards	201
Ewa Dzedzic: Cultural services as a factor of competitiveness of a tourist offer of a city – conceptualization and possibilities of measuring	210
Beata Meyer: The possibilities for exploitation of water (and waterside) space in the process of town competition on tourism market on the example of Szczecin	218
Anna Gardzińska: The concept of cooperation in the process of creating cross-border tourism product (on the example of West Pomeranian Voivodeship and Mecklenburg–Vorpommern).....	226
Marian Gúčik, Tomáš Gajdošík, Zuzana Lencséssová, Miroslava Medved'ová: Klastry turystyczne i ich działalność na Słowacji	237
Andrzej Rapacz, Daria E. Jaremen: Confidence as the key development factor of cluster initiatives – case study of Karkonosze-Izery Tourist Cluster.....	247
Katarzyna Bieluszko: Electronic media as a tool for tourism promotion of the city	259

Marek Hendel, Michał Żemła: Change of the image of the Silesian Voivodeship under the influence of industrial heritage tourism development.....	269
Mateusz Naramski, Krzysztof Herman, Adam R. Szromek: Comparative analysis of selected ways of tourism offer presentation – case study.....	278
Katarzyna Orfin: Promotional activities in creating the tourist product's image presented in the West Pomeranian Voivodeship municipalities' strategic documents	288
Marta Sidorkiewicz: Promotion of hotels using product placement	299
Piotr Zawadzki: Mass racing events as the component of tourist regions promotion.....	311
Izabela Michalska-Dudek: Measurement and management of consumer loyalty on the market of tourist services using NPS indicator and TRI*M index	321
Andrzej Stasiak: The triad of tourist experiences and “wow” effect as the basis for the creation of modern tourist offer	332
Adam R. Szromek: The phenomenon of cognitive dissonance and consonance in the behavior of tourism product consumers – introduction to the issue.	348
Adrianna Wolska: Trends in tourist consumption on the example of Majorcans	356
Marlena Bednarska, Marcin Olszewski: Human resources in tourism as a research subject – methodological issues	366
Marcin Molenda: Motivation as a tool in human resource management in a tourism enterprise.....	375
Aleksandra Grobelna: Customer behavior vs. emotional exhaustion among employees of the hospitality industry. Implications for service process	383
Zygmunt Kruczek: Sectoral Qualifications Framework for tourism domain and its importance for the education and certification of tourist staff	396
Daria E. Jaremen, Elżbieta Nawrocka: Information asymmetry on hospitality services market.....	405
Maja Jedlińska: Movement on Ansoff's matrix as the development path of international hotel systems	417
Aleksander Panasiuk: The problems of asymmetric information on the tourism market in the transaction area.....	430
Renata Seweryn: Profile of a tourist acquiring information on the destination from social media (on the example of tourists visiting Cracow).....	439
Józef Sala: Camping sites – their role and development trends on the international and domestic market	448
Dawid Szutowski: Wpływ innowacji na wartość rynkową przedsiębiorstw turystycznych. Ujęcie modelowe.....	460

Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mails: malgorzata.januszewska@ue.wroc.pl; elzbieta.nawrocka@ue.wroc.pl

WPLYW TURYSTYKI NA ROZWÓJ LOKALNY

THE IMPACT OF TOURISM ON LOCAL DEVELOPMENT

DOI: 10.15611/pn.2015.379.02

Streszczenie: Celem artykułu jest określenie przebiegu zmian w dziedzinie turystyki i ich ocena z punktu widzenia znaczenia turystyki w rozwoju lokalnym w wybranych gminach. Wykorzystano studia literatury do wyjaśnienia istoty związku pomiędzy turystyką a rozwojem lokalnym oraz jedną z miar agregatowych wielowymiarowej analizy porównawczej do określenia znaczenia turystyki w rozwoju lokalnym na przykładzie 6 gmin. W literaturze przedmiotu dostrzega się duże zróżnicowanie czynników branych pod uwagę w analizach rozwoju lokalnego i konkurencyjności, w tym rozwoju funkcji turystycznej, których dobór jest przez badaczy uzasadniany przy zastosowaniu różnych metodyk. Najczęściej wykorzystywane jest podejście eksperckie lub statystyczne i w zależności od przyjętej podstawy teoretycznej, którą stanowią najczęściej koncepcje funkcji turystycznej, potencjału turystycznego, koncepcja konkurencyjności dynamicznej (*ex ante*) obszaru turystycznego. Największe znaczenie turystyki w rozwoju lokalnym obserwuje się w Karpaczu i Zakopanem, a najmniejsze (z wybranych gmin) w Wiśle. Badania pokazały, że największe zróżnicowanie wpływu turystyki na rozwój lokalny powodują czynniki z grupy zasobów funkcjonalnych potencjału turystycznego.

Słowa kluczowe: rozwój lokalny, konkurencyjność, turystyka.

Summary: The purpose of this article is to identify the course of changes in the area of tourism and their assessment from the perspective of tourism importance in local development in selected municipalities. Subject literature studies were used to explain the relationship essence between tourism and local development as well as one of the aggregate measures of multivariate comparative analysis in order to identify the importance of tourism in local development based on the example of 6 municipalities. Literature references emphasize the extensive diversification of factors considered in analyzing local development and competitiveness, including tourism function development, the choice of which is justified by researchers while applying diverse methodologies. Expert or statistical approach are most frequently used depending on the adopted theoretical basis, which most often takes the form of a tourist function, tourist potential or tourist destination dynamic competitiveness (*ex ante*) concepts. The highest importance of tourism in local development is observed in Karpacz and Zakopane, whereas the lowest one (among the selected municipalities) in Wisła. The research confirmed that the largest diversification of tourism impact on local development is caused by factors from the group of tourist potential functional resources.

Keywords: local development, competitiveness, tourism.

1. Wstęp

Rozwój lokalny jest najczęściej związany z pozytywnymi zmianami ilościowymi, jakościowymi oraz strukturalnymi w lokalnej wspólnocie mieszkańców danego terenu. T. Kudłacz określa go jako trwały wzrost poziomu życia mieszkańców i potencjału gospodarczego w skali jednostki terytorialnej funkcjonującej na poziomie lokalnym [Kudłacz 2007]. Pomimo że rozwój turystyki jako czynnika przemian społeczno-gospodarczych jest zazwyczaj rozpatrywany na poziomie kraju [Niemczyk, Seweryn 2008; *The Travel and Tourism Competitiveness Report* 2012] lub regionów [Shapley, Telfer 2002], to jednak o jej przemianach decyduje się na poziomie gminy [Kosmaczewska 2013; Kozak 2009; Niezgodna 2006]. W literaturze autorzy badają ten problem w gminach wiejskich [Kosmaczewska 2013, Durydiwka 2010], uzdrowiskach [Mirek 2010] czy gminach nadmorskich [Meyer 2013].

Celem artykułu jest określenie przebiegu zmian w dziedzinie turystyki i ich ocena z punktu widzenia rozwoju lokalnego w wybranych gminach. W analizie znaczenia turystyki w rozwoju lokalnym zastosowano miarę syntetyczną D. Strahl [1990]. W wyborze gmin do badania wykorzystano dobór celowy i przyjęto następujące kryteria: lokalizacja – gminy położone w górach Tatrach, Beskidach i Karkonoszach, wielkość gminy – liczba ludności do 30 tys. mieszkańców i powierzchnia do 150 km², podobny charakter gminy – pełniące funkcje centrów narciarstwa. Dobór czynników był oparty na studiach literatury i podyktowany dostępnością danych statystycznych. Dla zapewnienia dyskryminacji cech diagnostycznych wykorzystano współczynnik zmienności. Za podstawę teoretyczną doboru cech diagnostycznych przyjęto koncepcję potencjału turystycznego. Dane liczbowe pochodzą z dwóch okresów 2009 i 2013 r.

2. Czynniki określające znaczenie turystyki w rozwoju lokalnym – perspektywa teoretyczna

Badania prowadzone w Finlandii i Norwegii na poziomie regionów i gmin wskazują, że wpływ turystyki na lokalny rozwój społeczno-gospodarczy jest korzystniejszy w większych społecznościach w porównaniu z mniejszymi, co zdaniem badaczy związane jest z bardziej zróżnicowaną strukturą gospodarczą lub większym potencjałem kapitału i mniejszym transferem korzyści poza dany obszar [Gałęcki 2004]. W. Kurek i M. Mika [2007] zauważają, że wielkość ekonomicznych efektów mnożnikowych związanych z rozwojem turystyki zależy od sposobu jej organizacji, relacji własnościowych w sektorze turystycznym oraz poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru recepcji turystycznej. Pogląd ten potwierdzają badania J. Kosmaczewskiej [2013], która wykazała, że istnieje przeciętna korelacja ($r_{xy} = +0,5$, przy $p \leq 0,01$) między sytuacją społeczno-gospodarczą a wskaźnikiem rozwoju funkcji turystycznej. O roli gospodarki turystycznej w rozwoju lokalnym decyduje zasobność w czynniki endogenne oraz stopień jej powiązania z innymi sektorami gospodarki lokalnej.

Rozważając zagadnienie roli turystyki w rozwoju regionalnym i lokalnym, autorzy często łączą je z problemem konkurencyjności. Jest to podejście słuszne, gdyż czynniki przyczyniające się do powstawania przewag konkurencyjnych prowadzą w długim okresie do utrwalania tendencji wysokiego i trwałego rozwoju. Należy jednak zaznaczyć, że w literaturze brakuje jednoznacznego stanowiska w zakresie relacji pomiędzy konkurencyjnością a rozwojem. F. Kuźnik [2001] ujmuje konkurencyjność jako czynnik charakteryzujący potencjał rozwojowy regionu, podobnie jak L. Cybulski [1999], traktujący konkurencyjność jako zdolność do generowania trwałego i wysokiego tempa rozwoju gospodarczego. Z drugiej strony D. Chudy-Hyski [2009] definiując rozwój lokalny jako wielopłaszczyznowy i kompleksowy proces pozytywnych przemian, powodujących poprawę jakości życia mieszkańców i wzrost konkurencyjności, pokazuje, że pomiędzy tymi kategoriami zachodzą określone relacje przyczynowo-skutkowe. Poziom konkurencyjności jest traktowany jako cel i skutek rozwoju. Podobnie przedstawia tę relację A. Niezgodna [2006], która w swojej koncepcji celów rozwoju zrównoważonego ujmuje osiągnięcie przewagi konkurencyjnej przez ORT jako główny cel ekonomiczny tego rozwoju. Cechą wspólną opisanych ujęć jest to, że konkurencyjność, a także rozwój analizowane są jako kategorie komplementarne. Z tego względu w analizie czynników rozwoju społeczno-gospodarczego wzięte zostaną pod uwagę także czynniki konkurencyjności.

Ocena roli turystyki (bądź funkcji turystycznej) w rozwoju społeczno-gospodarczym obszaru dokonywana jest w oparciu o wybrane czynniki i przy wykorzystaniu określonych metod przetwarzania danych. Kwestia doboru czynników najlepiej obrazujących badane zjawisko (rolę turystyki w rozwoju społeczno-gospodarczym i kształtowaniu konkurencyjności) oraz najbardziej właściwych metod jest nadal dyskusyjna. W zależności od przyjętych założeń badawczych i celu dociekań zmienia się bowiem liczba i rodzaj przyjętych czynników, a także metoda przetwarzania danych.

Znaczenie turystyki w rozwoju lokalnym najczęściej jest związane z potencjałem turystycznym obszaru – zasobami strukturalnymi (walory turystyczne, zagospodarowanie turystyczne, dostępność komunikacyjna) i zasobami funkcjonalnymi (ekonomicznymi: inwestycje, fundusze zagraniczne, wydatki władz lokalnych na upowszechnianie turystyki, dochody własne; społeczno-kulturowymi: kapitał społeczny, przedsiębiorczość, kapitał ludzki, czynniki społeczne; politycznymi: strategia rozwoju obszaru, aktywność władz lokalnych w rozwój turystyki) [m.in. Marciszewska 2010; Meyer 2010; Kosmaczewska 2013]. Inni autorzy opisują to zjawisko za pomocą mierników funkcji turystycznej, które dzielone są na: wskaźniki zagospodarowania turystycznego i wskaźniki intensywności ruchu turystycznego. W literaturze spotykane są także badania o charakterze bardziej uniwersalnym, tzn. łączące kwestie zagospodarowania turystycznego i intensywności ruchu turystycznego z elementami zasobów funkcjonalnych obszaru. Proponowane są np. wskaźniki funkcji turystycznej z wykorzystaniem miar syntetycznych [Derek 2008; Szromek 2013; Gołębski (red.) 1999].

3. Rola turystyki w rozwoju lokalnym na przykładzie wybranych gmin

W określeniu roli turystyki w rozwoju lokalnym zastosowano następującą procedurę badawczą: 1) dobór czynników, 2) zamiana ich na wskaźniki, 3) poddanie wskaźników procesowi przetwarzania, 4) wnioskowanie. Dla uzyskania oceny wpływu wybranych czynników zastosowano syntetyczną miarę rozwoju. Procedura miary syntetycznej pozwala dokonać takich przekształceń, aby cechy, które w pierwotnej postaci są niesumowalne i nieporównywalne, mogły w ostateczności tworzyć jeden wektor liczbowy charakteryzujący daną funkcję. Cele badawcze opracowania wymagają, aby miara spełniała przynajmniej następujące warunki:

1. Była unormowana w przedziale $\langle 0;1 \rangle$.
2. Pozwalała określić odległość między obiektami.
3. Zakładała istnienie cech stymulant, cech destymulant i cech nominant.
4. Uwzględniała szerokie spektrum identyfikatorów badanego problemu (dowolnie liczny zbiór cech).
5. Relatywizowała poziom funkcji w poszczególnych obiektach przestrzennych – województwach.

Spośród różnych propozycji miar syntetycznych do badania wykorzystano – jako spełniającą powyższe warunki – miarę syntetyczną D. Strahl [1990]. Pozwala ona opisać każdą funkcję za pomocą zbioru cech diagnostycznych.

Przy doborze cech wykorzystano metodę burzy mózgów, opierając się na swobodnej wymianie poglądów w zespole osób wybranych ze względu na znajomość badanego zjawiska. Selekcji cech dokonano, stosując kryteria, z których najważniejsze to: istotność z punktu widzenia analizowanego zjawiska, logiczność wzajemnych powiązań, ilościowy charakter cech, dostępność, wiarygodność i jednoznaczna interpretowalność informacji, duża zdolność do dyskryminacji, czyli ich zmienność względem badanych obiektów, brak skorelowania z innymi cechami. W badaniu znaczenia turystyki w rozwoju lokalnym uwzględniono następujące czynniki związane z: zagospodarowaniem turystycznym – obiekty noclegowe, miejsca noclegowe, wyciągi i baseny w obiektach hotelowych; ruchem turystycznym – turyści krajowi i zagraniczni oraz długość pobytu turystów; zasobami funkcjonalnymi – dochody gminy, wydatki budżetowe na upowszechnianie turystyki, nakłady prywatne na projekty unijne, bezrobotni, pracujący i podmioty gospodarcze.

Warto zauważyć, że charakter niektórych cech może być dyskusyjny. Przyjęto, że udział podmiotów z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych ma postać destymulany, gdyż zgodnie z teorią mnożnika turystycznego pieniądź pochodzący z wydatków turystycznych w jakiejś części wypływa poza lokalną gospodarkę [Hall, Page 2002], czyli zdolność turystyki do generowania zysków w gminie jest ograniczona. Wyciek ten jest tym większy, im samowystarczalność kapitału lokalnego mniejsza, a podmioty z kapitałem zagranicznym unieumożliwiają wyzyskanie efektów bezpośrednich i pośrednich z turystyki w gospodar-

ce gminy. Ponadto wielkość ruchu turystycznego z zagranicy również może mieć zróżnicowany wpływ na gospodarkę lokalną, gdyż turyści zagraniczni znaczną część wydatków turystycznych ponoszą w kraju pochodzenia. W tym przypadku zdecydowano jednak o uznaniu tej cechy jako stymulanta.

Dla zapewnienia zdolności dyskryminacyjnej cech względem badanych gmin obliczono współczynnik zmienności. Przyjęto, że wyliczenia osiągające wartość dla cechy mniejszą niż 5% oznacza brak różnicowania analizowanego obiektu przez daną zmienną (tab. 1).

Tabela 1. Cechy diagnostyczne opisujące znaczenia wpływu turystyki na rozwój lokalny

Symbol cechy	Nazwa cechy	Współczynnik zmienności (w %)	
		2009	2013
X ₁	Dochody na 1 mieszkańca (S)	22,28	37,45
X ₂	Wydatki gminy w dziale 630 (turystyka) na 100 mieszkańców (S)	148,40	90,07
X ₃	Wartość środków prywatnych zaangażowanych w projekty UE na 1 mieszkańca (S)	73,39	77,13
X ₄	Bezrobotni na 1000 mieszkańców (D)	27,74	15,59
X ₅	Pracujący na 1000 mieszkańców (S)	43,29	29,11
X ₆	Podmioty gospodarcze ogółem na km ² (S)	79,31	91,20
X ₇	Udział podmiotów z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych (D)	95,78	61,35
X ₈	Obiekty hotelarskie na 100 km ² (S)	101,24	97,86
X ₉	Miejsca noclegowe na 100 mieszkańców (S)	81,71	93,42
X ₁₀	Wyciągi krzeselkowe i koleje linowe na 100 km ² (S)	77,94	48,77
X ₁₁	Baseny w obiektach noclegowych na 100 km ² (S)	81,68	72,55
X ₁₂	Turyści zagraniczni na 100 mieszkańców (S)	67,01	83,76
X ₁₃	Turyści krajowi na 100 mieszkańców (S)	63,81	77,05
X ₁₄	Długość pobytu turystów w obiektach noclegowych w dniach (S)	10,38	7,73

Legenda: (S) stymulanta, (D) destymulanta

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie charakterystyk opisowych zawartych w tabeli 1, można zauważyć, że badane gminy najbardziej zróżnicowane były pod względem obiektów hotelarskich (X₈), miejsc noclegowych (X₉), liczby podmiotów gospodarczych (X₆) i wydatków gmin w dziale turystyka (X₂). Natomiast najmniejsze zróżnicowanie wykazywała długość pobytu turystów w obiektach noclegowych (X₁₄).

Wszystkim cechom diagnostycznym przypisano stałą wagę (równą 1), nadając im w ten sposób jednakowe znaczenie.

W tabeli 2. zawarto pozycje gmin pod względem wpływu turystyki na rozwój lokalny.

Tabela 2. Wartość miary syntetycznej dla badanych gmin w latach 2009 i 2013

Gmina	2009		2013	
	Wartość miary	Pozycja	Wartość miary	Pozycja
Bukowina Tatrzańska	0,3700	6	0,4458	4
Zakopane	0,6110	2	0,5705	2
Wisła	0,3968	5	0,3715	6
Szczyrk	0,4526	4	0,4032	5
Karpacz	0,8003	1	0,8704	1
Szklarska Poręba	0,4744	3	0,5250	3

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki badań dowiodły, że wśród badanych 6 gmin, ze względu na dobrane cechy diagnostyczne, w latach 2009 i 2013 turystyka największą rolę w rozwoju lokalnym ogrywała w Karpaczu i Zakopanem, a najmniejszą w Wiśle.

Wyniki szczegółowej analizy prezentuje tabela 2. Zgrupowano w niej wartości miary syntetycznej w grupach czynników decydujących o rozwoju lokalnym. Należy zaznaczyć, że pozycja Karpacza jako lidera wśród badanych gmin wynika z najwyższej wartości miar dla każdej grupy cech i jego rola wzrosła między 2009 i 2013 r. pod wpływem zagospodarowania turystycznego i zasobów funkcjonalnych. Zakopane swą pozycję zawdzięcza zagospodarowaniu turystycznemu i zainteresowaniu turystów, natomiast traci przez zasoby funkcjonalne. Warto zauważyć zmiany, jakie zachodzą w gospodarce lokalnej Szklarskiej Poręby. Miasto to umacnia swoje znaczenie dzięki zasobom funkcjonalnym (podwyższając swoją pozycję w tej grupie aż

Tabela 3. Wartość miary syntetycznej w grupach cech

Gmina	Rok	Zagospodarowanie		Ruch turystyczny		Zasoby funkcjonalne	
		Miara	Pozycja	Miara	Pozycja	Miara	Pozycja
Bukowina Tatrzańska	2009	0,1239	6	0,3519	6	0,5185	3
	2013	0,2778	5	0,4238	6	0,5512	3
Zakopane	2009	0,6198	2	0,6748	2	0,5785	2
	2013	0,5725	2	0,7037	2	0,5123	4
Wisła	2009	0,1852	5	0,5580	4	0,4485	6
	2013	0,2288	6	0,4753	4	0,4084	6
Szczyrk	2009	0,3530	3	0,4964	5	0,4908	4
	2013	0,2863	4	0,4577	5	0,4467	5
Karpacz	2009	0,8172	1	1,0000	1	0,7051	1
	2013	0,8847	1	0,9706	1	0,8192	1
Szklarska Poręba	2009	0,3342	4	0,6632	3	0,4735	5
	2013	0,3366	3	0,5287	3	0,6311	2

Źródło: opracowanie własne.

o 3 miejsca) i bazie materialnej turystyki. W Szczyrku zachodzą zjawiska odwrotne (spada znaczenie zasobów funkcjonalnych i zagospodarowania turystycznego). Bukowina Tatrzańska osiąga lepsze wyniki dzięki inwestycjom turystycznym, głównie w wyciągi narciarskie i baseny, oraz utrzymaniu dobrej pozycji zasobów funkcjonalnych. Należy zaznaczyć, że Bukowina Tatrzańska jest jedyną wśród badanych obiektów gminą wiejską o znacznie większej powierzchni niż pozostałe gminy, co wpływa na ostateczne wyniki. Wisła traci wobec pozostałych gmin przez niską wartość miary dla zasobów turystycznych i funkcjonalnych. Choć Wisła utrzymuje wśród badanych gmin czwartą pozycję pod względem wielkości ruchu turystycznego, to zainteresowanie turystów tą gminą słabnie.

Policzono również łączny wpływ czynników bezpośrednio związanych z turystyką (zagospodarowanie turystyczne i ruch turystyczny). Wyniki pozwalają twierdzić, że na znaczenie turystyki w rozwoju lokalnym większy wpływ mają cechy związane z bazą materialną turystyki, co potwierdzają identyczne pozycje gmin pod względem cech z grupy zagospodarowania turystycznego i cech odnoszących się łącznie do turystyki.

4. Zakończenie

Badania literaturowe i empiryczne pozwoliły na sformułowanie kilku istotnych wniosków.

W literaturze przedmiotu dostrzega się duże zróżnicowanie czynników branych pod uwagę w analizach rozwoju lokalnego i konkurencyjności, w tym rozwoju funkcji turystycznej, których dobór jest przez badaczy uzasadniany przy zastosowaniu różnych metodyk. Najczęściej wykorzystywane jest podejście eksperckie lub statystyczne i w zależności od przyjętej podstawy teoretycznej, którą stanowią najczęściej koncepcje funkcji turystycznej, potencjału turystycznego, koncepcja konkurencyjności dynamicznej (*ex ante*) obszaru turystycznego. Najczęściej w przypadku miar statycznych dobierane są cechy o charakterze ilościowym, a w badaniach eksperckich zwraca się uwagę również na czynniki o charakterze jakościowym, np. postawa mieszkańców wobec turystów.

Badania pokazały, że największe zróżnicowanie wpływu turystyki na rozwój lokalny powodują czynniki z grupy zasobów funkcjonalnych potencjału turystycznego. Biorąc pod uwagę pozycję poszczególnych gmin w ramach danych grup czynników, najwięcej na znaczeniu zyskuje Bukowina Tatrzańska i Szklarska Poręba, a traci Zakopane. Uwzględniając aspekty dynamiczne analizy, można stwierdzić, że zasoby funkcjonalne ograniczają wpływ turystyki na rozwój lokalny w Zakopanem i Szczyrku, natomiast zdecydowanie poprawiają w Szklarskiej Porębie.

Obserwacja danych szczegółowych dostarcza interesujących wniosków, w głównej mierze w sferze porównania liczby pracujących z liczebnością firm i ich zmian w latach 2009 i 2013. W badanych gminach najbardziej intrygującą sytuację zanotowano w Karpaczu, w którym w 2013 r. w porównaniu z rokiem 2009 lawino-

wo wrosła (ok. 3,7 razy) liczba podmiotów gospodarczych przy równoległym spadku liczby pracujących. Zmiany w liczbie podmiotów powodują nasilenie konkurencji na wewnętrznym rynku turystycznym, przy jednoczesnym stabilnym poziomie cen, co w konsekwencji zmusza podmioty gospodarcze do obniżania kosztów funkcjonowania. Najczęściej poszukuje się tych obniżek w sferze racjonalizowania zatrudnienia poprzez zastosowanie nowoczesnych technologii, outsourcing i zwiększenie zasięgu szarej sfery. W przypadku Karpacza występuje ponadto zjawisko niskiej stopy bezrobocia (niedobory w lokalnej sile roboczej) i zmiany demograficzne, pociągające za sobą konieczność zatrudniania osób spoza gminy. Dobrym przykładem jest Hotel Gołębiwski, do którego na ok. 500 pracowników $\frac{3}{4}$ dojeżdża z okolic.

Warto zwrócić uwagę, że podstawową barierą w prowadzeniu analiz na poziomie gmin jest brak dostępu do wielu istotnych, z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego i konkurencyjności, danych dotyczących wynagrodzeń, inwestycji czy poziom cen.

Należy zaznaczyć, że przeprowadzone badania potwierdzają tezę np. R. Shapleya i D.J. Telfera [2002] oraz J. Saarinenena [2003], że turystyka ma istotny wpływ na rozwój lokalny.

Literatura

- Chudy-Hyski D., 2009, *Uwarunkowania turystycznego kierunku rozwoju górskich obszarów wiejskich Polski*, Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich, nr 1, PAN Oddział w Krakowie, s. 28.
- Cybulski L., 1999, *Edukacja a konkurencyjność regionów*, [w:] Klamut M. (red.), *Konkurencyjność regionów*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław, s. 139.
- Derek M., 2008, *Funkcja turystyczna jako czynnik rozwoju lokalnego w Polsce*, Uniwersytet Warszawski, praca doktorska, www.wgssr.uw.edu.pl/uploads/f.../1_pdfsam_doktorat%20w%20pdf.pdf (21.01.2015).
- Durydiwka M., 2010, *Przestrzenne zróżnicowanie funkcji turystycznej na obszarach wiejskich w Polsce*, [w:] Sala J. (red.), *Konkurencyjność miast i regionów na globalnym rynku turystycznym*, PWE, Warszawa, s. 399-408.
- Galecki R., 2004, *Znaczenie efektu mnożnikowego wpływów z turystyki dla rozwoju regionu i miejscowości*, [w:] Galecki R. (red.), *Rola i zadania samorządu terytorialnego w rozwoju gospodarki turystycznej*, Mazowiecka Wyższa Szkoła Humanistyczno-Pedagogiczna, Łowicz, s. 113-117.
- Gołębski G. (red.), 1999, *Regionalne aspekty rozwoju turystyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 46-54.
- Hall C.M., Page S.J., 2002, *The geography of tourism and recreation. Environment, place and space*, Wydawnictwo Routledge, London–New York, p. 55.
- Huse M., Gustavsen T., Almedal S., 1998, *Tourism impact comparisons among Norwegian towns*, *Annals of Tourism Research*, vol. 25, p. 721-738.
- Kosmaczewska J., 2013, *Turystyka jako czynnik rozwoju obszarów wiejskich*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 18.
- Kozak M.W., 2009, *Turystyka i polityka turystyczna a rozwój*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, s. 33.

- Kudłacz T., 2007, *Istota rozwoju lokalnego*, [w:] Hausner J. (red.), *Ekonomia społeczna a rozwój*, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, s. 105-126.
- Kurek W., Mika M., 2007, *Turystyka jako przedmiot badań naukowych*, [w:] Kurek W. (red.), *Turystyka*, PWN, Warszawa, s. 11-49.
- Kuźnik F., 2001, *Rynki lokalne i regionalne*, [w:] Klasik A., Kuźnik F. (red.), *Zarządzanie strategiczne rozwojem lokalnym i regionalnym*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice, s. 24.
- Marciszewska B., 2010, *Potencjał turystyczny regionu a kreowanie jego wizerunku*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 590, Ekonomiczne Problemy Usług, nr 52, s. 13-23.
- Meyer B., 2010, *Nowe trendy w kształtowaniu produktów turystycznych*, Acta Scientiarum Polonorum, Oeconomia, nr 9 (4), s. 313-322.
- Meyer B., 2013, *Funkcja turystyczna a zrównoważony rozwój obszarów nadmorskich na przykładzie gmin województwa zachodniopomorskiego*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 303, s. 170-178.
- Mirek J., 2010, *Atrakcyjność turystyczna jako czynnik konkurencyjności polskich uzdrowisk*, [w:] Sala J. (red.), *Konkurencyjność miast i regionów na globalnym rynku turystycznym*, PWE, Warszawa, s. 455-472.
- Niemczyk A., Seweryn R., 2008, *Mnożnik turystyczny w Polsce jako regionie zjednoczonej Europy (próba pomiaru)*, [w:] Gołembski G. (red.), *Turystyka jako czynnik wzrostu konkurencyjności regionów w dobie globalizacji*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań, s. 257-268.
- Nieżgoda A., 2006, *Obszar recepcji turystycznej w warunkach zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań, s. 123.
- Saarinen J., 2003, *The regional economics of tourism in Northern Finland – the socio-economic implications of recent tourism development and future possibilities for regional development*, Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism, vol. 3, no. 2, p. 90-112.
- Shapley R., Telfer D.J., 2002, *Tourism and Development*, Channel View Publications, Clevedon.
- Strahl D., 1990, *Metody programowania rozwoju społeczno-gospodarczego*, PWE, Warszawa.
- Szromek A.R., 2013, *Wskaźniki funkcji turystycznej i ich współzależność z innymi wskaźnikami ekonomicznymi na przykładzie polskiej gospodarki w latach 2000-2010*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 304, s. 325-338.
- The Travel and Tourism Competitiveness Report 2011, 2012*, World Economic Forum, Geneva, www.weforum.org.